

Η Ρωσία και η εθniko-απελευθερωτική Επανάσταση των Ελλήνων του 1821

της καθηγήτριας Όλγας Πετρούνινα, Δρ. Ιστορίας

Η Ελλάδα εορτάζει εφέτος την επέτειο του κορυφαίου γεγονότος της νεότερης ελληνικής ιστορίας, την 200-ετία της ενάρξεως της εθniko-απελευθερωτικής Επαναστάσεως του 1821, την οποία άρχισαν μάλιστα στη χώρα να αποκαλούν Μεγάλη. Η θεμελιώδης σημασία της έγκειται στο ότι ως αποτέλεσμα αυτής εμφανίσθηκε στον χάρτη της Ευρώπης το κράτος της Ελλάδος, το οποίο ουδέποτε υπήρξε στο παρελθόν: στην αρχαιότητα οι Έλληνες δεν είχαν ενιαίο κράτος, παρά επιμέρους πόλεις-κράτη, ενώ εκείνη η μεσαιωνική αυτοκρατορία, την οποία έχουμε συνηθίσει να αποκαλούμε Βυζαντινή, ήταν πολυεθνικό κράτος και θεωρούσε τον εαυτό της κληρονόμο της Αρχαίας Ρώμης. Η ενότητα αυτών των λαών βασιζόταν στην κοινή για πολλούς εξ αυτών ορθόδοξη πίστη.

Επί μακρόν διάστημα Ελλάδα καλούνταν περιοχές, στις οποίες εκ παραδόσεως κατοικούσαν Έλληνες. Μετά την κατάκτηση του Βυζαντίου από τους Τούρκους οι Έλληνες επί αιώνες ζούσαν υπό την εξουσία των σουλτάνων και ονειρεύονταν την αναγέννηση του χριστιανικού κράτους τους. Ανάμεσά τους δημοφιλείς ήσαν οι προφητείες περί μελλοντικής αναγεννήσεως του χριστιανικού βασιλείου στον Βόσπορο, η οποία θα γίνει με τη βοήθεια «ενός ισχυρού ξανθού γένους εκ του

Βορρά». Μετά τη λήξη των πολέμων κατά του Ναπολέοντα οι Έλληνες ακτιβιστές άρχισαν τις προετοιμασίες μιας εξέγερσης: στο έδαφος της Ρωσίας στην Οδησό ιδρύθηκε μια μυστική οργάνωση, η «Φιλική Εταιρεία», η οποία προετοίμασε την εξέγερση των Ελλήνων στις κτήσεις του σουλτάνου. Επικεφαλής της εταιρείας αναδείχθηκε ο στρατηγός του ρωσικού στρατού, Έλληνας στην καταγωγή, Αλέξανδρος Υψηλάντης. Στα τέλη Φεβρουαρίου του 1821 με μικρό απόσπασμα διήλθε τον συνοριακό ποταμό Προύθο και ξεσήκωσε τους Έλληνες της Μολδαβίας. Μετά από ένα μήνα άρχισε η Επανάσταση στην Ελλάδα.

Το λάβαρο της μυστικιστικής οργάνωσης «Φιλική Εταιρεία»

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης.
Έργο του Διονυσίου Τσόκου

Η διάβαση του Προύθου από τον Υψηλάντη.
Έργο του Πέτερ φον Γκεσ

Επί σχεδόν μια δεκαετία αγωνίσθηκαν οι γενναίοι Έλληνες για την ελευθερία τους. Οι δυνάμεις, όμως, ήσαν πολύ άνισες: οι πόροι μερικών εξεγερθεισών περιοχών ήταν ασύγκριτα μικρότεροι των πόρων της τεράστιας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Γι' αυτό, παρά τις αρχικές επιτυχίες, χωρίς έξωθεν βοήθεια η Ελληνική Επανάσταση ήταν καταδικασμένη σε ήττα. Δυστυχώς, αργότερα, ορισμένοι Έλληνες πολιτικοί και προσωπικότητες της κοινωνίας της άρχισαν να αρνούνται την βοήθεια της Ρωσίας, της Αγγλίας και της Γαλλίας στη δημιουργία της ανεξάρτητης Ελλάδας. Ένα από τα τελευταία παραδείγματα είναι η επιστολή του επισκόπου Αβύδου (νυν μητροπολίτη Κρήνης) Κυρίλλου στο εκκλησιαστικό πρακτορείο ειδήσεων Romfea.gr. Ο Θεοφιλέστατος Κύριλλος αποδέχεται την ύπαρξη στη Ρωσία ενός ευρύτερου κοινωνικού κινήματος υπέρ των επαναστατημένων Ελλήνων, εν τούτοις ισχυρίζεται ότι η επίσημη Ρωσία δήθεν δεν έπραξε τίποτε για την Ελλάδα.

**Ο επίσκοπος Αβύδου
(νυν μητροπολίτης
Κρήνης) Κύριλλος**

**Ο κόμης Γρηγόριος Αλεξάνδροβιτς
Στρόγκανοφ.
Υδατογραφία του Β. Γκάου. 1847**

**Η κατάληψη της Σαλώνας (Αμφισσα).
Έργο του Λουί Ντιουπρέ. 1821**

Δεν είναι καθόλου έτσι. Κατά την άνοιξη – καλοκαίρι του 1821 ο Ρώσος απεσταλμένος στη σουλτανική αυλή κόμης Γ. Στρόγκανοφ βομβάρδιζε την Υψηλή Πύλη (σουλτανική κυβέρνηση) με διακοινώσεις διαμαρτυρίας κατά των διώξεων και των πογκρόμ σε βάρος των Ελλήνων. Η ρωσική Αποστολή εντέλει αναχώρησε από την οθωμανική πρωτεύουσα και οι διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών διακόπηκαν.

Στα τέλη του 1823 η Ρωσία ειδικά ήταν εκείνη, η οποία ανέλαβε την πρωτοβουλία του πρώτου διεθνούς σχεδίου ιδρύσεως στην Ελλάδα αυτόνομων πριγκιπάτων, γνωστού ως σχέδιο Τατίσεφ. Αλλά εκείνη την εποχή αυτό φάνηκε λίγο στους Έλληνες. Ήταν ευχαριστημένοι με τις επιτυχίες τους: το 1821 κατάφεραν να εδραιωθούν στην Πελοπόννησο, που υπήρξε επίκεντρο της Επανάστασης, το 1822 να συντρίψουν δύο τουρκικές στρατιές, που είχαν σταλεί εναντίον τους, ενώ το 1823 η αποστολή νέων τουρκικών στρατιών καθυστέρησε εξαιτίας της εξεγέρσεως των γενιτσάρων στην πρωτεύουσα. Την ίδια εποχή σε όλη την Ευρώπη, ιδίως στη Ρωσία και τη Γαλλία, διευρυνόταν το κοινωνικό κίνημα προς υποστήριξη των επαναστατημένων Ελλήνων: συγκροτούνταν φιλελληνικές επιτροπές, συγκεντρώνονταν χρήματα για την εξαγορά αιχμαλωτισθέντων χριστιανών, σχηματίζονταν αποσπάσματα εθελοντών, που αναχωρούσαν για την επαναστατημένη Ελλάδα. Κανένα άλλο έθνος, ίσως, δεν απολάμβανε τέτοιας ευρείας κοινωνικής υποστηρίξεως, όπως οι Έλληνες.

Ο Μεχμέτ Αλί Πασά της Αιγύπτου.
Έργο του Δεϊβιντ Ουϊλκι. 1841

Ο Ιμπραήμ πασά.
Έργο του Σαρλ Φιλίππ Ογκιούστ Λαριβιέρ. 1846

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.
Έργο του Διονυσίου Τσόκου. 1861

Όλα αυτά διαμόρφωναν στους Έλληνες επαναστάτες την ψευδή βεβαιότητα σε μια σύντομη νίκη. Περιφρόνησαν μάλιστα το γεγονός ότι πολλά φρούρια στην περιοχή της εξεγέρσεως ευρίσκονταν ακόμη στα χέρια των τουρκικών στρατοπέδων. Το 1824-1825 οι πολιτικές διαφωνίες στις γραμμές των Ελλήνων επαναστατών οδήγησαν σε σειρά εμφύλιων συρράξεων. Κι εκείνη την περίοδο ο σουλτάνος άλλαξε τακτική και στράφηκε για βοήθεια στον υποτελή του κυβερνήτη της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλί. Το 1824 ο τουρκο-αιγυπτιακός στόλος προκάλεσε στη θάλασσα σειρά ηττών στους Έλληνες επαναστάτες, διασφαλίζοντας την ασφάλεια της διά θαλάσσης μεταφοράς στρατευμάτων στην περιοχή της εξεγέρσεως. Τον Φεβρουάριο του 1825 άρχισε η απόβαση των αιγυπτιακών στρατευμάτων στην Πελοπόννησο.

Αποδυναμωμένοι εξαιτίας των εμφυλίων συρράξεων οι Έλληνες απέτυχαν να αντιμετωπίσουν τον αρτίως εξοπλισμένο και πειθαρχημένο αιγυπτιακό στρατό, του οποίου ηγήθηκε ο υιός τού Μεχμέτ Αλί, ταλαντούχος στρατηγός Ιμπραήμ Πασά. Καταβεβλημένοι από τις ήττες, πολλοί μετέχοντες στην εξέγερση διασκορπίστηκαν, ενώ ο πληθυσμός, ταλαιπωρημένος από την πείνα και τις ασθένειες, έδινε όρκο υποταγής στον σουλτάνο. Προς την άνοιξη του 1827 υπό τον έλεγχο των Ελλήνων επαναστατών έμεινε μόνον μια μικρή περιοχή στη βορειοδυτική Πελοπόννησο. Όπως ενθυμείτο αργότερα ο διοικητής των στρατευμάτων των επαναστατών Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, επήλθε τότε η πλέον κρίσιμη στιγμή για την τύχη των Ελλήνων. Η τελική κατάπνιξη της Ελληνικής Επανάστασεως ήταν σχεδόν προδιαγεγραμμένη και θα μπορούσε να διασωθεί μόνον εκ θαύματος.

Η ναυμαχία του Ναυαρίνου.
Ι. Αϊβαζόφσκι, 1846

Προσωπογραφία του ναυάρχου
Λογγίνου Πετρόβιτς Χέυδεν.
Έργο του Ε. Μπότμαν, 1877

Και αυτό συνετελέσθη. Τον Μάρτιο του 1827 η Ρωσία πρότεινε στην Αγγλία και τη Γαλλία να υπογράψουν συνθήκη για το Ελληνικό ζήτημα, ούτως ώστε να εξαναγκάσουν τον σουλτάνο να υποχωρήσει και να παραχωρήσει αυτονομία στους Έλληνες. Σύμφωνα με αυτή τη συνθήκη, που υπεγράφη στις 24 Ιουνίου/6 Ιουλίου του 1827, οι τρεις δυνάμεις καθίσταντο μεσολαβητές στην επίλυση της συγκρούσεως Ελλήνων και Τούρκων.

Προκειμένου να εξαναγκάσουν και τις δύο πλευρές να τηρούν ανακωχή κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, στην εμπόλεμη περιοχή εστάλη η ενωμένη αγγλο-γαλλο-ρωσική μοίρα αρμάδα. Στις 8/20 Οκτωβρίου του 1827 αυτή η αρμάδα κατέστρεψε στον κόλπο του Ναυαρίνου τον αραγμένο εκεί τουρκοαιγυπτιακό στόλο, μάλιστα πλέον αποτελεσματικά έδρασε η ρωσική μοίρα υπό τη διοίκηση του αντιναυάρχου Λ. Χείδεν. Αυτή η μάχη, στη μνήμη της οποίας διεξάγονται στο Ναυαρίνο ετήσιες πανηγυρικές εκδηλώσεις, μετέβαλε ριζικά το συσχετισμό των δυνάμεων. Αλλά η Υψηλή Πύλη δεν επιθυμούσε ακόμη ούτε καν να ακούσει για ανεξαρτησία ή έστω για αυτονομία των Ελλήνων. Όπως ορθώς επισημαίνει το σύγγραμμα ιστορίας για τους Έλληνες μαθητές της ΣΤ΄ Δημοτικού, μόνον «η ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Ρωσοτουρκικό Πόλεμο του 1828-1829 ανάγκασε τον σουλτάνο να δεχτεί να μετάσχει σε διαπραγματεύσεις».

Στις 10/22 Μαρτίου του 1829 η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία υπέγραψαν το Πρωτόκολλο, που εξέθετε τους όρους παραχωρήσεως στην Ελλάδα αυτονομίας, μάλιστα οι Ρώσοι αντιπρόσωποι επέμειναν στα μέγιστα ευρύτερα σύνορα του μελλοντικού ελληνικού κράτους. Η ραγδαία πρόοδος των ρωσικών στρατευμάτων το καλοκαίρι του 1829 και η κατάληψη από αυτά της Αδριανουπόλεως, από όπου ανοιγόταν ευθεία οδός στην καρδιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, εξανάγκασαν τον

σουλτάνο να αποδεχθεί αυτούς τους όρους.

Η είσοδος του Ρωσικού στρατού στην Αδριανούπολη στις 8 Αυγούστου 1829

Το άρθρο 10 της ειρηνικής συνθήκης της Αδριανουπόλεως (1829), με την οποία ολοκληρώθηκε ο Ρωσοτουρκικός Πόλεμος, υποχρέωνε τον σουλτάνο να δεχθεί και τη Σύμβαση του 1827, και το Πρωτόκολλο του Μαρτίου του 1829.

Μετά από μερικούς μήνες, στις 22 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου 1830 η Ρωσία, η Αγγλία και η Γαλλία αναγνώρισαν την Ελλάδα ως ανεξάρτητο κράτος. Αργότερα ο Α. Πούσκιν θα γράψει: «Το 1829 το ενδιαφέρον της Ευρώπης ήταν στραμμένο στην Αδριανούπολη, όπου κρινόταν η τύχη της

Ελλάδας, η οποία επί οχτώ ολόκληρα χρόνια απασχολούσε τις σκέψεις όλου του φωτισμένου κόσμου. Η Ελλάδα ζωντάνευε, η ισχυρή βοήθεια εκ του Βορρά της επανάφερε την ανεξαρτησία και την ταυτότητά της».

Τώρα, διακόσια χρόνια μετά από εκείνα τα γεγονότα, ενθυμούμαστε ότι η Ρωσία φιλοξένησε τους Έλληνες πρόσφυγες, οι οποίοι έτρεχαν να σωθούν από τις τουρκικές διώξεις, ενθυμούμαστε τις προσπάθειες της ρωσικής Αποστολής στην Κωνσταντινούπολη για την προστασία του ελληνικού πληθυσμού από τα πογκρόμ, ενθυμούμαστε εκείνον τον αγώνα, που διεξήγαγαν οι Ρώσοι διπλωμάτες, για να πετύχουν την παραχώρηση αυτονομίας και ανεξαρτησίας στους Έλληνες, ενθυμούμαστε τους Ρώσους εθελοντές αδελφούς Μπερεζάνσκιε, μαζί με τους οποίους κατέφθασε στην επαναστατημένη Ελλάδα απόσπασμα 180 ανδρών, ενθυμούμαστε τον Ρώσο αξιωματικό Νικόλαο Ράικο, ο οποίος αναδείχθηκε διοικητής της πρώτης πρωτεύουσας της ανεξάρτητης Ελλάδας, ενθυμούμαστε χιλιάδες Ρώσους στρατιώτες και αξιωματικούς, οι οποίοι έπεσαν το 1828-1829 στον πόλεμο κατά των Τούρκων. Ενθυμούμαστε ότι χωρίς τη βοήθεια της Ρωσίας η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να γίνει ανεξάρτητο κράτος. Θα θέλαμε να τα θυμούνται αυτό και οι Έλληνες.

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/authors-analytics/86830/>